

سرمقاله

تاب آوری اقتصادی و شورای عالی امنیت ملی

کیومرث اشتریان

عملیات تاکتیکی نظامی اخیر آمریکا در ذیل استراتژی اقتصادی است؛ بنابراین نباید صرفا سرگرم امور نظامی شد، بلکه در مقابل نیازمند استراتژی اقتصادی هستیم. با گذشت چند ماه از جنگ، سطح تحلیل و صورت‌مسئله اینک تغییر کرده است. به‌جای اینکه سیاست ما بر این متمرکز شود که چگونه درآمد ارزی را حفظ یا چگونه فلان کالا را داخلی‌سازی کنیم، باید به این پرسش پاسخ دهیم که چگونه تاب‌آوری کل سیستم تولید را افزایش دهیم؟ راه‌حل، «سرمایه‌داری زنجیره‌ساز ملی» در خدمت تولید است.

۱. جنگ امروز، جنگ اقتصاد است و

نظامی‌گری، ابزار آن است. درگیری‌های نظامی گاه‌به‌گاه، این روزها نه هدف، بلکه ابزار فشار برای تغییر معادلات اقتصادی است. این یک «جنگ تمام‌عیار اقتصادی» است که زنجیره‌های تأمین و فلج‌کردن «سیستم تولید ملی» را هدف قرار داده است. نباید صرفا سرگرم کاهش درآمد ارزی شد، بلکه طراحی اقتصادی باید هم‌پای مقاومت نظامی، به‌عنوان رکن دوم دفاع ملی، جدی گرفته شود. در غیر این صورت، حتی برتری نظامی نقطه‌ای نیز نمی‌تواند جلوی فرسایش تدریجی قدرت ملی را بگیرد. خطای راهبردی در این خلاصه می‌شود که صورت‌مسئله ضرورتا نظامی نیست، بلکه زنجیره اقتصادی است.

۲. «زنجیره‌سازی تولید ملی» به معنای بازطراحی کل نظام تولید و توزیع، نه حول پروژه‌های جزیره‌ای یا بنگاه‌های خرد، بلکه حول زنجیره‌های کامل ارزش و با راهبری سرمایه‌داری ملی است. این مدل، برخلاف اقتصاد دولتی صرف، بر مسئولیت‌پذیری (کارآفرینی/ entrepreneurship) زنجیره‌ای متمرکز بر مزیت‌های بومی تأکید دارد و از «برون‌سپاری خُرد» به بخش خصوصی پراکنده اجتناب می‌کند؛ زیرا در شرایط تحریم،

بنگاه‌های کوچک و متوسط متزلزل و ناامن هستند و هماهنگی بین آنها نیز غیرممکن و پرهزینه است.

۴۳
ادامه در
صفحه
۴

سرمقاله

نفرین جنگ‌های متوسط

روزبه کردونی

هزار سال قسطنطنیه در میان دشمنان ایستاد؛ گاهی با دیوار، گاهی با طلا، گاهی با معامله و گاهی با این تصمیم ساده که اصلا نجنگد. امپراتوری بیزانس فقط هنر جنگیدن را نیاموخته بود؛ هنر گرفتارنشدن در جنگ را نیز می‌شناخت. برای قدرتی که قرن‌ها در محاصره رقیبان زندگی می‌کرد، بقا همیشه از میدان نبرد نمی‌گذشت. گاهی مهم‌تر از پیروزی، برهیز از جنگی بود که می‌شد آن را آغاز کرد، اما دیگر نمی‌شد پایانش را تعیین کرد. -رابرت دی کایلان، تحلیلگر ژئوپلیتیک و نویسنده آثار همچون «انتقام جغرافیا» و «ذهن تراژیک»، در مقاله‌ای که در مارس ۲۰۲۶ و در ابتدای جنگ رمضان و تجاوز آمریکا به جمهوری اسلامی ایران منتشر کرد، با اشاره به تجربه بیزانس، درباره خطری هشدار داد که هنوز نیز در برابر آمریکا قرار دارد: عملیاتی که محدود آغاز می‌شود، می‌تواند به جنگی بدل شود که پایان آن دیگر در اختیار آغازکننده‌اش نیست، موضوع این نیست که آمریکا توان واردکردن ضربه‌ای سنگین به ایران را دارد یا نه. مسئله اصلی، فاصله میان توان آغاز جنگ و توان تعیین پایان آن است. عملیاتی که واشینگتن «محدود»، «دقیق» و «بازدارنده» تعریف می‌شود، ممکن است پس از نخستین واکنش ایران وارد چرخه‌ای شود که نه زمان، نه دامنه و نه نقطه خروج از آن دیگر در اختیار آمریکا نباشد. این همان نفرین جنگ‌های متوسط است: جنگی که کوچک آغاز می‌شود، اما پیش از آنکه کسی تصمیم گرفته باشد بزرگ شود، از کنترل خارج می‌شود.

جنگی که قرار نبود بزرگ شود

کایلان برای توضیح مفهوم «جنگ متوسط» به جیمز استوکس‌بری، تاریخ‌نگار نظامی، ارجاع می‌دهد. استوکس‌بری معتقد بود دموکراسی‌ها معمولا در دو سر طیف بهتر می‌کنند: جنگ‌های کوچک که

به نیروهای حرفه‌ای محدود می‌شوند و جنگ‌های بسیار بزرگ که مسئله بقاست و تمام جامعه را بسج می‌کند.

۴۳
ادامه در
صفحه
۷

یکشنبه ۱۵ شهریور ۱۴۰۵
۲۴ ربیع‌الاول ۱۴۴۸
۶ سپتامبر ۲۰۲۶
سال بیست‌وسوم
شماره ۵۴۶۷
۴۰ هزار تومان
۸ صفحه

در «شرق» امروز می‌خوانید: ۶۰ کشته در درگیری‌های مرگبار یمن • کودکانی با رنج‌های شریف و خنده‌های ناتمام • هزینه حمل، بلای جان تولید • پزشکian: نباید به وضع موجود قانع باشیم

روال ترانزیت کالا بین ایران و برخی همسایگان مختل و پرهزینه شده است

تجارت کند

گزارش تیتربیک را در صفحه ۲ بخوانید

این گزارش را در صفحه ۶ بخوانید. عکس: عباس کوثری، شرق

یادداشت

هزینه پنهان مرزها برای تجارت ایران

از تعدد دستگاه‌ها تا ضرورت حکمرانی یکپارچه

حسن ارکی

رایزن بازرگانی جمهوری اسلامی ایران در مجارستان

نهادهای نظارتی محل بحث نیست؛ هر کدام وظایف قانونی مشخصی دارند و بخشی از سلامت، امنیت و کیفیت تجارت کشور را تضمین می‌کنند، مسئله از جایی آغاز می‌شود که تعدد دستگاه‌ها به تعدد فرایند، سامانه، درخواست اطلاعات، تصمیم‌گیری و بازرسی تبدیل شود. در چنین وضعیتی، کنترل بیشتر لزوما به معنای کنترل بهتر نیست.

زمان هم بخشی از قیمت کالای صادراتی است

توقف یک کامیون در مرز فقط هزینه توقف وسیله نقلیه نیست. خواب سرمایه، افزایش هزینه حمل، انبارداری، کاهش کیفیت برخی کالاهای فسادپذیر، اختلال در برنامه تولید یا توزیع خریدار و از همه مهم‌تر، آسیب به اعتبار صادرکننده، هزینه‌هایی هستند که معمولا در آمار رسمی صادرات دیده نمی‌شوند، اما در تصمیم مشتری خارجی کاملا اثرگذارند.

یادداشت

تحلیلی از تحولات بازار و امنیت غذایی جهان وتأثیر آن بر ایران

محمدحسین عمادی

تحریم‌های شدید و محاصره دریایی ایران بسیاری از صاحب‌نظران و مدیران کشور را به چاره‌جویی در قبال موضوع امنیت غذایی کشانده است. در پاسخ به این پرسش باید نگاهی جهانی

به بازار کنونی مواد غذایی انداخت و مهم‌تر آنکه به بازتعریف مفهوم امنیت غذایی پرداخت. سال

زراعی جدید در شرایطی آغاز می‌شود که بازار جهانی غذا با مجموعه‌ای از ریسک‌های هم‌زمان و به‌هم‌پیوسته روبه‌رو است. گرما و خشک‌سالی، جنگ و ناامنی، افزایش هزینه انرژی و کود، اختلال در مسیرهای تجاری و تشدید نااطمینانی‌های ژئوپلیتیکی، همگی در حال تغییر معادلات تولید و تجارت مواد غذایی هستند. پیام اصلی تحولات اخیر آن است که جهان از دوره‌ای که نگرانی اصلی آن «مازاد عرضه و کاهش قیمت محصولات کشاورزی» بود، به دوره‌ای وارد شده که در آن ریسک شدید اختلال در عرضه، افزایش هزینه تولید و بی‌ثباتی قیمت‌ها بار دیگر در مرکز توجه قرار گرفته است.

۱. تغییر فضای بازار جهانی غذا

در ماه‌های گذشته، بازار جهانی غلات تا حد زیادی تحت تأثیر انتظار برای عرضه مناسب و ذخایر نسبتا مطلوب قرار داشت. اما این تصویر به تدریج در حال تغییر است. افزایش ریسک‌های اقلیمی در آمریکای شمالی و اروپا، وضعیت ناامطمئن تولید در بخش‌هایی از اوکراین و روسیه و افزایش هزینه‌های باغد شده است معامله‌گران و کشورهای واردکننده نسبت به آینده عرضه محتاط‌تر شوند. اهمیت این تحول در آن است که تقاضا برای اقلام اساسی مانند گندم نسبتا کم‌کشش است؛ یعنی حتی با افزایش قیمت، مصرف آن به‌سرعت کاهش نمی‌یابد. بنابراین هرگونه کاهش محسوس در عرضه می‌تواند با افزایش نسبتا شدید قیمت‌ها همراه شود. در همین حال، قیمت جهانی مواد غذایی نیز نشانه‌هایی از بازگشت فشارهای صعودی نشان داده است. شاخص قیمت غذای فانو در جولای ۲۰۲۶ به ۱۳۱.۱ واحد رسید که بالاترین سطح از ژانویه ۲۰۲۳ بود. تشدید جنگ و شرایط نامساعد آب‌وهوایی از عوامل مهم این افزایش محسوب می‌شوند.

۲. اقلیم به عامل اصلی ریسک تولید تبدیل شده است

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های سال زراعی پیش‌رو، نقش فزاینده تغییرات اقلیمی در تعیین میزان و کیفیت محصول

خریدار خارجی نمی‌تواند هر بار برنامه تولید یا فروش خود را با مشکلات داخلی کشور تأمین‌کننده تطبیق دهد. اگر تأخیر از حالت استثنا خارج و به یک ریسک قابل انتظار تبدیل شود، خریدار نیز به تدریج به فکر تأمین‌کننده جایگزین خواهد افتاد. از این‌رو، زمان عبور از مرز باید همانند نرخ ارز، هزینه حمل، تعرفه و قیمت تمام‌شده، به‌عنوان یکی از متغیرهای رقابت‌پذیری صادرات ایران مورد توجه سیاست‌گذار قرار گیرد. این موضوع برای ایران اهمیت مضاعف دارد. صادرکننده ایرانی همین امروز با مجموعه‌ای از هزینه‌ها و محدودیت‌های خارجی، از مسائل بانکی و بیمه گرفته تا حمل‌ونقل و محدودیت دسترسی به برخی بازارها روبه‌رو است. منطقی نیست به این هزینه‌های اجتناب‌ناپذیر، هزینه‌های قابل اجتناب داخلی نیز اضافه شود.

تجربه جهانی چه می‌گوید؟

راه‌حل این مسئله موضوع تازه‌ای در تجارت جهانی نیست. یکی از محورهای اصلی «موافقت‌نامه تسهیل تجارت» سازمان تجارت جهانی، همکاری دستگاه‌های مرزی است. ماده ۸ این موافقت‌نامه بر هماهنگی دستگاه‌های مسئول واردات، صادرات و ترانزیت تأکید دارد و از هماهنگ‌سازی تشریفات و ساعات کاری تا استفاده مشترک از امکانات، کنترل‌های مشترک و ایجاد ایستگاه‌های مرزی یکپارچه را مورد توجه قرار می‌دهد.

۴۳
ادامه در
صفحه
۷

نگاهی به سیاست اروپا در فصل تازه تنش‌های تهران-واشینگتن در گفت‌وگو با ابوالقاسم دلفی

روابط مرده

بحران زنده

۲

برگزیده‌ها

روسیه برای امتیازگیری، حملات به اوکراین را تشدید کرده و هم‌زمان با فشار دیپلماتیک متحدانش روبه‌رو است

زمستان سخت پوتین

۴

«شرق» از هشدار درباره افزایش آمار ابتلا به کووید در کشور و هم‌زمانی شیوع آنفولانزا در پاییز گزارش می‌دهد

زمزمه‌های کرونا

۵

عسکریور؛ بعد از جنگ، برخی فیلم‌سازان با جوایز جهانی معتبر پرونده‌دار شدند

رئیس هیئت‌مدیره خانه سینما از مشکلات گفت

۸

حمله به نفتکش ایرانی در خارک تشدید تنش‌ها در جنوب کشور

درگیری نقطه‌ای یا آغاز یک رویارویی تمام‌عیار؟

۲

نگاه

یک قرن تلاش ژاپن برای کاهش ریسک زلزله موفق بود؟

یادداشتی از مهدی زارع

۸

یادداشت

سلاح مقاومت

و چشم‌انداز آینده

سیدحسین موسوی

رئیس مرکز مطالعات استراتژیک خاورمیانه

پرونده‌های خلع سلاح جبهه مقاومت در منطقه، همچنان از سوی ایالات متحده آمریکا با فشار بر کشورهای نظیر عراق، لبنان و نیز در غزه دنبال می‌شود. البته در یمن موضوع متفاوت است؛ زیرا اهرم‌های فشار قدرتمندی علیه انصارالله وجود ندارد. قرار است نیروهای ائتلاف بین‌المللی به رهبری آمریکا در ۳۰ سپتامبر ۲۰۲۶ از عراق خارج شوند. این خروج طبق برنامه پیش خواهد رفت و پس از این تاریخ، حضور آمریکایی‌ها در عراق احتمالا در چارچوب همکاری‌های مستشاری، امنیتی، آموزشی و تبادل اطلاعات خواهد بود. در برخی از محافل عراقی، این خروج با نگرانی دنبال می‌شود؛ آنها گمان می‌کنند نوعی خلأ امنیتی پس از خروج سربازان آمریکایی در این‌ کشور ایجاد خواهد شد. همچنین با توجه به تجربیات گسترده‌ای که نیروهای حشدالشعبی و متحدهان جمهوری اسلامی ایران در عراق در مقابله با داعش و نیز در جنگ‌های اخیر کسب کرده‌اند، این امکان وجود دارد که مسئله انحصار سلاح در دست دولت عراق با چالش‌های جدی مواجه شود. باید افزود پایان حضور نیروهای ائتلاف در عراق طبق یک جدول زمانی خواهد بود که با تکمیل عملیات انحصار سلاح مقاومت در دست دولت عراق هم‌زمان می‌شود.

۴۳
ادامه در
صفحه
۶

تحلیلی بر حال و آینده صنعت فولاد در جهان، خاورمیانه و ایران

به قلم: امین ابراهیمی

مدیرعامل شرکت فولاد خوزستان و نایب‌رئیس انجمن تولیدکنندگان فولاد ایران

رجوع به صفحه ۳

۴۳
ادامه در
صفحه
۷